

1

ใบโรงพยาบาล

เป็นวันที่สามแล้วที่ทะนงนอนชมอยู่บนเตียงคนไข้ในห้องผู้ป่วยชายที่แน่นขนัดไปด้วยผู้ป่วยและญาติ เตี้ยตั้งเรียงเป็นตับแทบไม่มีที่เดิน คนเฝ้าใช้นั่งอยู่ริมทางเดินปลายเตียง ใครอยากพักผ่อนต้องมุดเข้าไปนอนอยู่ใต้เตียงคนไข้ ภายในห้องผู้ป่วยระงมไปด้วยเสียงไอ เสียงจาม เสียงร้อง และเสียงครางด้วยความเจ็บปวด บางคนโยกย้ายอย่างไร้สติ ญาติต้องจับมือจับเท้าไว้ไม่ให้คว่ำไขว้และถีบสะเปะสะปะ กลิ่นยาฆ่าเชื้อ กลิ่นอุจจาระ กลิ่นปัสสาวะคละคลุ้งไปทั่วห้อง ทะนงนอนฟังเสียงอันน่าเวทนานเหล่านั้นทั้งวันทั้งคืน พะอืดพะอมเพียงใดจำต้องทน ยิ่งคราวใดคนเจ็บหนักเตียงใกล้ๆ ซ้ายขวาถ่ายของเสียออกจากร่างกาย เขาต้องเบือนหน้าหันเหม็นอยู่หลายนาที พยายามคิดว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาของคนเจ็บ ถึงกระนั้นบางครั้งเขาเหม็นจนแทบจะอาเจียนออกมา ต้องรีบคว้าชายผ้าห่มมาปิดจมูกไว้ หายใจยาวลึกๆ ให้ทั่วห้อง

ที่ศีรษะของทะนงมีผ้าพันแผลสีขาวสะอาดพันไว้เต็ม ดูเหมือนคนเจ็บหนักแต่จริง ๆ แล้วแค่โดนกระสุนโอบาดกะโหลกให้แตกกระจายไปเพียงเล็กน้อย

ไม่ได้กระทบกระเทือนต่อเนื้อสมองแต่อย่างใด ถ้าแผลไม่ติดเชื้ออีกสามสี่วันก็กลับบ้านได้ ทะนงนอนถอนหายใจยาวเป็นพัก ๆ อดรู้สึกเป็นห่วงงานในหมู่บ้านไม่ได้

นอนนึกถึงเหตุการณ์ในอดีต นับแต่วันที่เขาเรียนจบปริญญาโทสาขาสังคมศาสตร์มาแล้วตัดสินใจลงสมัครชิงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หลังจากผู้ใหญ่บ้านคนเดิมซึ่งเป็นลุงของผู้สมัครอีกคนเกษียณอายุราชการไป โดยไม่ฟังเสียงคัดค้านจากพ่อแม่และพี่น้องทุกคน พ่อกับแม่บอกว่าควรสมัครสอบเป็นข้าราชการดีกว่า รายได้ดีกว่ามากมาย มีสวัสดิการให้เต็มเม็ดเต็มหน่วย พ่อแม่ก็พลอยได้ประโยชน์ด้วย เพื่อนหลายคนก็คัดค้าน บอกว่าเรียนจบถึงระดับปริญญาโทแล้วมาลงสมัครชิงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมันกระจอกงอแงง่ายมาก ปลอ่ยให้ชาวบ้านเรียนจบภาคบังคับบดเขาลงสมัครแข่งขันกันไปเหมือนที่เคยเป็นมาเถอะ อย่าไปแย่งตำแหน่งกับเขาเลย ได้มาแล้วอาจจะเป็นทุกขลาภก็ได้ อิทธิพลเถื่อนในหมู่บ้านก็มีอยู่เป็นที่รู้กันทั่วไป

แต่ทะนงยังยืนกรานความคิดตัวเอง ใครจะคัดค้านอย่างไรเขาก็ไม่เปลี่ยนความคิด เมื่อเตรียมหลักฐานการสมัครพร้อมเขาก็ไปสมัครกับปลัดอำเภอทันที ทะนงกับทีมงานเริ่มเดินพบปะพูดคุยกับชาวบ้านทุกครัวเรือน ขอโอกาสเข้ามาทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านสักครั้ง เขาพยายามบอกกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านอย่างตรงไปตรงมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องยาเสพติดกับการดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขตลอดจนการศึกษาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เขาพยายามพบปะชาวบ้านเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ถ้ามถึงปัญหาที่ต้องการให้แก้ไข สิ่งใดพอจะแก้ไขได้เขารับปากว่าจะทำให้

ทะนงพยายามต่อสู้อย่างขบถสะอาด ขณะที่คู่แข่งก็พยายามเดินตามแนวทางที่ลุงเขาทำมาแล้ว นั่นคือบ้านไหนมีงานศพเขาจะซื้อหมูไปช่วยงานทันทีเหมือนที่ลุงกระทำมาตลอด ซึ่งก็ได้รับความนิยมจากชาวบ้านไม่น้อย ถือเป็นนโยบายประชานิยมอย่างหนึ่งซึ่งจับต้องได้ ทะนงไม่รู้ว่ามีผู้ใหญ่บ้านคนก่อนไปเอาเงินจากไหนมาซื้อหมูแจกชาวบ้าน แน่แน่นอนว่าเป็นเงินส่วนตัวของเขา แต่

มันไม่มีที่ไปที่ไปที่ชัดเจน นอกจากนี้คู่แข่งยังใช้อิทธิพลข่มขู่ชาวบ้าน ใช้เงิน
 หุ่่มซื้อคะแนนเสียงด้วย ความกลัวทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งอดวันไหนไม่ได้
 การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านแต่ละครั้งมักมีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้อง บางครั้งเล่นกัน
 ถึงตาย

นานมาแล้วที่หมู่บ้านช่องผาของทะนงตกอยู่ในสภาพหนึ่งงั้น อยู่กันอย่าง
 จำเจ มีความขัดแย้ง ไม่พัฒนา ทั้งผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านต่างอยู่กันไปวัน ๆ
 ปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้รับการแก้ไข ตั้งแต่ปัญหายาเสพติด คนต่างด้าวเข้ามาสร้างความ
 ความวุ่นวายภายในหมู่บ้าน พี่ซัดผักผลไม้ราคาตกต่ำ ทำมาหากินฝืดเคืองในบางฤดู
 ไม่มีใครคิดแก้ปัญหา ผู้ใหญ่บ้านก็อาศัยให้ทางราชการแก้ฝ่ายเดียว ซึ่งเห็นกัน
 อยู่ว่าไม่เพียงพอ หลายครั้งไร้ผล ทะนงเห็นว่าหมู่บ้านช่องผาขาดผู้นำมานาน
 แสนหาน แม้จะมีผู้ใหญ่บ้านแต่ไม่ใช่ผู้นำ ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วก็ไม่มีความ
 อะไร ส่วนใหญ่มักจะพาตัวเองไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ในท้องถิ่น ไม่ว่าจะ
 จะเป็นเหมืองแร่ โรงงานต่าง ๆ หรือบ่อนการพนัน ชาวบ้านก็อยู่ส่วนชาวบ้าน
 ไปตามยถากรรม ไม่จำเป็นต้องมีผู้ใหญ่บ้านก็ได้

ทะนงนอนมองหน้าเกลือในขวดสีชาที่เขavnอยู่ปลายเสาหยดที่ละหยดซ้ำ ๆ
 อย่างรำคาญใจ เขายังปวดหัวตบ ๆ อยู่บ้าง รู้สึกตึงตรงรอยเย็บสูงจากหูประมาณ
 สามนิ้ว บ่งบอกว่าแผลยังอักเสบบอยู่ แผลยาวเกือบสี่นิ้ว เย็บสิบกว่าเข็ม เขา
 รู้สึกเมื่อยหลังจึ่งลุกขึ้นนั่ง มิ่งขวัญผู้เป็นภรรยาคอยประคองหลังเบา ๆ เพื่อ
 พลาดปลั่ง พอดีบุรุษพยาบาลเข็นรถคนไข้มาเทียบข้างเตียง พยาบาลหน้าตา
 ใจดีเดินตามมาด้วยพร้อมบอกว่า

“ห้องพิเศษว่างแล้วค่ะ”

“ย้ายตอนนี้เลยหรือคะ” มิ่งขวัญถามก่อนรวบผมสีน้ำตาลอมดำที่ยาว
 เลยบ่ามัดเป็นปมไว้ด้านหลัง เพื่อไม่ให้ปรกหน้าและเกะกะสายตา

“ใช่ค่ะ เกือบของได้แล้วค่ะ”

หลังจากตระเตรียมทุกอย่างเรียบร้อยแล้ว ทะนงก็ลงจากเตียงนั่งรถเข็น

บุรุษพยาบาลเข็นรถออกไปทันที เขาเดินก้าวยาว ๆ อย่างรวดเร็ว มิ่งขวัญเดินตาม ไม่ทันต้องวิ่งสลับกับเดินเร็ว ๆ จนเหนื่อยและหายใจแรง ถึงกระนั้นก็ยังตามบุรุษพยาบาลแทบไม่ทันอยู่ดี...

เมื่อเข้ามาอยู่ในห้องพิเศษ ทะนงรู้สึกโล่งปอด หายใจหายคอคล่องขึ้น ในห้องมีเครื่องปรับอากาศ พื้นห้องสะอาดสะอาด ห้องน้ำก็สะอาด มีที่นั่งที่นอนสำหรับคนเฝ้าไข้ด้วย มิ่งขวัญบอกว่าค่อยยังชั่ว ไม่อึดอัดจิตใจเหมือนอยู่ห้องรวมบรรยากาศภายในห้องปลอดโปร่งดี มีโทรทัศน์ให้ดูข่าวดูละคร นับว่าสะดวกไม่น้อยดูแลความปลอดภัยก็ง่าย

หลังจากจัดข้าวของเข้าตู้แล้ว มิ่งขวัญก็เอนตัวนอนบนม้านั่งยาวบนมรุฑูร์สีทงว่งเพราะนอนหลับไม่ได้มีใครมาสามวันแล้ว เธออำปากหาแล้วหลับไปอย่างรวดเร็ว ทะนงเหลือบมองไปทางประตู เห็นลงกลอนเรียบริ้วก็รู้สึกปลอดภัย แต่ยังไม่วางใจเสียทีเดียว เขาเหลือบมองประตูบ่อย เพราะถึงอย่างไรก็ยังวางใจไม่ได้ ตอนนี้อยู่ไม่มีใครคอยดูแลความปลอดภัยด้านนอก ชุมชาติซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองเพิ่งขอตัวกลับบ้านไปเปลี่ยนเสื้อผ้า

ทะนงนอนมองริบบิ้นผ้าสีฟ้าสดกว้างประมาณนิ้วยาวคืบที่ปลิวส่ายขึ้นลงตรงช่องแอร์ พลังนึกย้อนไปถึงวันแรกที่เขาเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านบ้านช่องผา ผลการเลือกตั้งสู้สีมาก ตอนนั้นกะเนนมีพลิกกลับไปกลับมาตลอดชวนหวาดเสียว สุดท้ายเขาชนะไปเพียงห้าคะแนนเท่านั้น การได้คะแนนเสียงสู้สีกันแบบนี้บอกถึงความยากของการปกครอง เพียงประชุมหมู่บ้านนัดแรกก็มีชาวบ้านเข้าร่วมน้อยมากจนหน้าใจหาย ทั้งที่ปกติชาวบ้านก็มาประชุมหมู่บ้านน้อยอยู่แล้ว นับเป็นปัญหาที่ทำให้ทะนงหนักอกหนักใจ กว่าจะเรียกครัทธาของชาวบ้านได้ต้องใช้เวลาและความอดทนไม่น้อย กรรมการหมู่บ้านต้องทำงานหนักเป็นเท่าตัว กว่าจะทำให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ยอมรับได้ก็เลือดตาแทบกระเด็น

หลังรับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านได้เดือนกว่าทะนงก็ถูกลอบยิง โชคดีที่กระสุน

ทะลุต้นเขนออกไปโดยไม่โดนกระดูก สิบดูแล้วพอจะรู้ว่า เป็นฝีมือขององอาจ กับพวกอีกสองคน คือวิชัยกับปานยศ ตอนนั้นมิ่งขวัญกับคณะกรรมการหมู่บ้านทุกคนบอกให้เขาไปแจ้งความเพื่อจับคนลอบยิงมาเข้าคุก แต่ทะนงกลับไม่เห็นด้วย เพราะถ้าทำแบบนั้นความขัดแย้งที่มีอยู่แล้วจะยิ่งเพิ่มมากขึ้น ทำให้ปกครองหมู่บ้านได้ยาก ทะนงมองไปยังเป้าหมายข้างหน้ามากกว่าความแคँนส่วนตัว เขาต้องการให้ชาวบ้านเห็นใจเขามากกว่า แล้วก็จะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านมากกว่าด้วย อีกอย่างเขาไม่มีหลักฐานและพยานมาเอาผิดกับองอาจได้

ทะนงยังจำเหตุการณ์วันนั้นได้ดี หลังเลิกประชุมเพื่อแจ้งข่าวราชการและโครงการของหมู่บ้านให้ชาวบ้านทราบแล้ว เขาก็นั่งทำงานต่อที่ศาลาประชาคมประจำหมู่บ้านซึ่งอยู่คนละฝั่งถนนกับบ้านของเขา ตอนนั้นเวลาเกือบสามทุ่ม ก่อนหน้านั้นประมาณสิบนาที ทะนงได้ยินเสียงรถยนต์แล่นมาจากทิศตะวันออก ซึ่งเป็นตัวอำเภอบ้านนาสาร แล้วเสียงก็เงียบไปก่อนถึงศาลาประชาคมประมาณห้าสิบลเมตร เขาไม่ได้เอะใจแต่ประการใด คิดว่าเป็นรถยนต์ของชาวบ้านแถวนั้น ต่อมาไม่นานเขาก็ได้ยินเสียงปี่ดังขึ้นจากด้านหลังหนึ่งนัด รู้สึกเสียวแปลบที่ต้นเขนซ้าย ทะนงรีบนอนราบลงกับพื้น คร่ำไ้ตะเขียนหนังสือเป็นที่กำบังกระสุน พลันประตูบ้านของเขาเปิดออก ได้ยินมิ่งขวัญกับลูกสาวตะโกนเสียงดังโหวกเหวกขึ้น ทะนงตะโกนห้ามไม่ให้มิ่งขวัญกับลูกสาวออกมา จากนั้นเขาได้ยินเสียงคนสองคนวิ่งไปบนถนนอย่างรวดเร็ว ไม่กี่อึดใจต่อมาเสียงรถยนต์ก็คำรามขึ้นและกระซกตัวออกไปอย่างรวดเร็วและรุนแรง เสียงล้อบดพื้นถนนดังสนั่น แล้วชาวบ้านก็แห่กันมาที่ศาลาประชาคมอีกครั้ง ช่วยกันนำทะนงไปส่งโรงพยาบาล

คิดแล้วอดยิ้มกับความโชคดีของตัวเองไม่ได้ คินนั้นหากปากกาไม่หลุดจากมือตกลงพื้นเขาคงไม่รอดแน่ ทันทึที่เขาก็มัวลวงเก็บปากกาเสียงปี่ก็คำรามขึ้น ทะนงคิดว่าบุญกุศลที่เขาเคยทำมาคงส่งผลให้แคล้วคลาดมาได้อย่างหวุดหวิด คิดพลางแผลอูบรอยแผลเป็นที่เขน

เหตุการณ์ตอนนั้นทำให้เขากลัวมาก อยากลาออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ไม่อยากเอาชีวิตมาเสี่ยงกับตำแหน่งที่ได้เงินเดือนเพียงน้อยนิด มันไม่คุ้มกันเลย แต่เมื่อนึกถึงเป้าหมายที่วางไว้เขาก็ต้องสู้ต่อ พลังจิตปอบใจตัวเองว่าคนเรา หากไม่มีดวงตายโหงถึงอย่างไรมันก็ไม่ตาย ทุกคนฟ้าลิขิตไว้แล้วว่าจะให้ตาย แบบไหนและตายอย่างไร คิดได้อย่างนั้นแล้วกำลังใจก็มาอย่างล้นเหลือ และ เลิกล้มความตั้งใจจะลาออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา...

ทะนงสะดุ้งโหยงเมื่อมีเสียงเคาะประตูดังขึ้น เขารีบลุกขึ้นนั่งจ้องไปทางประตู เช่นเดียวกับมิ่งขวัญ เสียงเคาะประตูดังอีกครั้ง ดูเหมือนจะไม่กล้าผลิผลามเปิด เข้ามา มิ่งขวัญลุกไปยืนที่ประตูพลาตัม

“ใครนะ”

“พี่เอง เทพชัย กับชุมชนชาติ” เทพชัยรายงานตัวพอให้คนข้างในได้ยิน ทั้ง เทพชัยและชุมชนชาติเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง มิ่งขวัญดูทางช่องกระจก อีกครั้งก่อนเปิดประตู เทพชัยกับชุมชนชาติเดินยิ้มแฉ่งเข้ามา มิ่งขวัญเลื่อนเก้าอี้ พลาตัมแบบมีพนักพิงให้ทั้งสองคนนั่งข้างเตียงคนไข้

ทะนงมองหน้าคนสนิททั้งสองด้วยความรู้สึกแนบแน่น มันเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่เหนือตำแหน่งหน้าที่ เป็นพี่เป็นเพื่อนเป็นน้องกันมากกว่าอย่างอื่น ทำงานหนักร่วมกันมาเกือบห้าปี หัวทกกันชีวิตกับปัญหาภายในหมู่บ้านมาด้วยกัน นับแต่เริ่มตั้งไข่จนเป็นปีกแผ่นในปัจจุบัน สุขทุกข์ร่วมกันรับร่วมกันเสพ ทะนง รู้สึกซาบซึ้งมาก ยามไม่ปลอดภัยก็ช่วยดูแลกันตลอด

เขามองหมวดคราอันดกดำหนาเตอะของเทพชัย มันโดดเด่นชวนมอง เสมอ เทพชัยเป็นทั้งผู้ช่วยและพี่ชายที่เข้าใจเขามากที่สุด ทะนงมองคิ้วหนาเข้ม เหนือตาคมเด็ดเดี่ยวของชุมชนชาติ มองเห็นความมุ่งมั่นมหาศาลอยู่ในนั้น นับ เป็นชายหนุ่มวัยยี่สิบสี่ที่หน่วยก้านไม่เลว ถ้าความมุ่งมั่นยังไม่ลดน้อยถอยลา เขาจะเป็นผู้นำที่ดีได้ในอนาคต

“เป็นอย่างไรร่างผู้ใหญ่” เทพซัยพูดเสียงต่ำลึก ชัดถ้อยทุกคำ พลังยกมือลูบเคราข้างแก้มขวาไปมาอย่างเคยชิน

“ปวดแผลนิดหน่อย ไม่กี่วันก็ออกได้แล้ว” ทะนงบอกตามที่หมอแจ้งให้ทราบ ยกมือลูบแผลที่ศีรษะเบาๆ “ตอนนี้เป็นอย่างไรร่าง”

ทะนงอดเป็นห่วงงานในหมู่บ้านไม่ได้ มีงานหลายอย่างที่ต้องดูแลติดตามอย่างใกล้ชิด เช่น งานร้านค้าหมู่บ้าน งานตรวจสอบคุณภาพดินและโรงบุง ศูนย์พัฒนาความรู้และเทคโนโลยี ศูนย์ กศน. หมู่บ้าน และงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว รวมทั้งงานโรงสีข้าวไร่ด้วย

“ยังไปได้ดีเป็นปกติ ไม่ต้องห่วงหรอก” เทพซัยบิขาทะนงแรงๆ ทะนงหันไปทางชุมชนชาติ ถามเบาๆ พอได้ยินกันสามคน

“พอจะได้เค้าหรือยังว่าเป็นใคร”

“ตำรวจยังมีดบาดด้านอยู่เลย” ชุมชาติรายงานความคืบหน้าการสืบสวนให้ทราบ สีหน้าหนักใจ “อันที่จริงเรื่องนี้ไม่ต้องถึงตำรวจก็ได้” ชุมชาติพูดพร้อมขบกรามจนเป็นสันหนูน

“ใจเย็นๆ ชุมชาติ ค่อยๆ ค่อยๆ ดีกว่า” เทพซัยเหลือบมองมิ่งขวัญที่นั่งอ่านหนังสือความรู้ทางกฎหมายสำหรับชาวบ้าน บนม้านั่งยังมีหนังสือนวนิยายวางอยู่สองสามเล่มด้วย

“ช่างมันเถอะ ผมไม่ได้หวังอยู่แล้วละ ที่แจ้งความไว้ก็เพื่อปรามไม่ให้พวกมันเหิมเกริมเกินไป อีกอย่างหากดวงมันตกอาจเจอคุกก็ได้” ทะนงพูดคล้ายหมดหวัง คดีแบบนี้หลังแจ้งความแล้วมักจะเงียบหายไปกับกาลเวลา เว้นแต่มีพยานหลักฐานชัดเจนซึ่งตำรวจชอบ เดียวนี้ตำรวจเขาไม่ยอมทำงานยาก ไม่อยากกินปลาที่มีก้างเยอะๆ กินแล้วมันติดคอ ต้องล้วงต้องควักจนวุ่นวาย

“แต่เราจะปล่อยไปไม่ได้เช่นกัน มันอันตรายเกินไป” เทพซัยท้วงติง อดเป็นห่วงทะนงไม่ได้ ดูเหมือนเขาจะเด่นเกินไป เพื่อนผู้ใหญบ้านหลายคนพากันหมั่นไล่เขาไม่น้อย การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตคนในหมู่บ้านกระทบผลประโยชน์มืด

ของหลายฝ่าย แม้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านแต่ก็โยงโยไปถึงกันหมด อีกอย่างวิธีคิดวิธีทำงานของพะนงทำให้ผู้ใหญ่บ้านด้วยกันรู้สึกไร้ค่าอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน นายอำเภอยังออกปากชื่นชมพะนงในที่ประชุมบ่อย แม้พะนงจะไม่ต้องการก็ตาม

“ปล่อยไปไม่ได้มันก็ใช่ แต่เรื่องนี้มันเกี่ยก เกินความสามารถของผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอย่างพิเทพชัยและชุมชน หรือแม้แต่สุริยาภิเษก” พะนงคิดว่ามันเกินอำนาจหน้าที่ ทำไปจะเหมือนถ่มน้ำลายรดฟ้า สุดท้ายก็ต้องตกลงมารดหน้าตัวเองวันยังค่ำ

“หรือจะปล่อยให้มันเป็นไปเอง” ชุมชาติถามเสียงหัวน ขมวดคิ้วหนาเข้าหากัน

ทุกคนนิ่งเงียบ...

หลังจากพิเทพชัยกับชุมชนชาติกลับไปแล้ว พะนงล้มตัวลงนอน คิดถึงงานแรกที่เขาทำในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของบ้านช่องผา คือสำรวจประชากรภายในครัวเรือนทั้งหมด เขาคิดว่ามันเป็นข้อมูลพื้นฐานที่ผู้ใหญ่บ้านต้องรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ไม่ยอมให้ตกหล่นแม้แต่ครัวเรือนเดียว รวมถึงจำนวนแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานอยู่ในหมู่บ้านด้วย เขาต้องนำข้อมูลนี้มาใช้พัฒนาหมู่บ้านต่อไป

ที่แรกก็มีปัญหา หลายคนนั่งรอดูท่าทีผู้ใหญ่บ้านคนใหม่ว่าพอจะมีน้ำยาบริหารงานหมู่บ้านแค่ไหน หลายคนหลายครัวไม่ให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะพวกที่สนับสนุนองอาจซึ่งเป็นคู่แข่งตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านกับเขา ข้อมูลที่ได้มาก็ไม่สมบูรณ์ นำไปใช้ทำงานต่อไปไม่ได้ พะนงแก้ปัญหาโดยประชุมปรึกษากับคณะกรรมการหมู่บ้านทั้งสิบห้าคน สุดท้ายมีมติให้แบ่งหมู่บ้านเป็นกลุ่มย่อยทั้งหมดแปดกลุ่ม โดยให้กรรมการหมู่บ้านเป็นหัวหน้ากลุ่มบ้านที่ตนเองอาศัยอยู่ เพื่อสะดวกในการประสานงาน กลุ่มบ้านแรกเริ่มจากกลุ่มบ้านแสงเงินที่อยู่ติดถนนใหญ่สายนาสาร-บ้านล้อง มีนิพนธ์เป็นหัวหน้าประสานงาน ถัดมาด้านใน

เป็นกลุ่มบ้านแสงทอง มีศักดิ์ชัยเป็นหัวหน้าประสานงาน กลุ่มบ้านแสงไทม์มีสุเทพ เป็นหัวหน้าประสานงาน กลุ่มบ้านแสงดาวมีสุภาณีเป็นหัวหน้าประสานงาน กลุ่มบ้านแสงเดือนมีณฤมลเป็นหัวหน้าประสานงาน กลุ่มบ้านแสงหวังมีพลเดช เป็นหัวหน้าประสานงาน กลุ่มบ้านแสงเทพมีเดชาเป็นหัวหน้าประสานงาน และ กลุ่มบ้านแสงทิพย์ซึ่งเป็นกลุ่มบ้านเชิงเขามิราตรีเป็นหัวหน้าประสานงาน หลัง กลุ่มบ้านแสงทิพย์เป็นเหมืองแรียิปซัม เปิดเหมืองมาห้าปีแล้ว

เมื่อแบ่งหมู่บ้านเป็นกลุ่มบ้านย่อย การสำรวจประชากรก็ทำง่ายขึ้นและเสร็จภายในเวลาหนึ่งวันเท่านั้น บางบ้านที่ต่อต้านผู้ใหญ่บ้านหัวหน้ากลุ่มบ้าน ก็เก็บข้อมูลได้หมด บ้านใกล้ ๆ กันไม่ต้องถามก็ได้ว่าบ้านไหนมีใครอาศัยอยู่กี่คน เพราะรู้จักทุกคนภายในกลุ่มบ้านของตัวเองที่อยู่แล้ว

ในที่สุดทะเบียนก็ได้ข้อมูลประชากรครบทุกครัวเรือน หมู่บ้านช่องผามีทั้งหมด 72 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 534 คน แบ่งเป็นคนทำงาน 269 คน ว่างเรียน 215 คน แบ่งย่อยเป็นระดับมหาวิทยาลัย 15 คน ระดับมัธยม 30 คน และระดับประถม 170 คน

ได้ข้อมูลประชากรมาแล้วทะเบียนนำมาคิดไตร่ตรองอยู่นานเป็นเดือนว่า พอลจะทำโครงการพัฒนาอะไรได้บ้าง แต่ดูเหมือนจะมีดบาดด้าน ไม่ต่างจากคนหัวล้านได้หัวสักเท่าไร แต่ขณะนั่งตีหมาพหน้าบ้าน ฝ้ามองรถตู้รับส่งนักเรียนของโรงเรียนเอกชนในตัวอำเภอบ้านนาสารและอำเภอยังสระทุกเช้า ทะเนงก็นึกตั้งคำถามขึ้นในใจว่าทำไมชาวบ้านนิยมนำลูกหลานไปขึ้นโรงเรียนเอกชน ทั้งที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้นเป็นเท่าตัว และโรงเรียนในหมู่บ้านช่องผาก็มี นี่คือปัญหาแรกที่ทะเบียนคิดได้

คืนหนึ่งทะเบียนประชุมปรึกษากับคณะกรรมการหมู่บ้านที่บ้านของเขา ทะเนงต่อเพิงข้างบ้านเป็นที่ประชุมเล็ก ๆ หลังคามุงกระเบื้องลอนคู่ ไม่มีฝา กั้น มีโต๊ะไม้ยาวประมาณสองวาสองศอกวางอยู่ตรงกลาง เป็นโต๊ะที่ทำมาจากไม้เก่า มีเก้าอี้พลาสติกสีลายไม้วางอยู่รอบโต๊ะยี่สิบตัว มีหมวกกาแพให้ทุกคนบริการตัวเอง

ตามสะดวก ด้านหน้ามีโทรทัศน์ตั้งอยู่บนโครงเหล็ก มีโต๊ะไม้ขนาดย่อมสำหรับวางหนังสือพิมพ์และหนังสือทั่วไป เขาเลือกประชุมเวลาหนึ่งทุ่มเพราะไม่อยากรบกวนเวลาทำมาหากินของกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่ทำสวนผลไม้กับสวนยางพารา คนกรีดยางพาราจะไม่นอนดึก ต้องเก็บแรงไว้กรีดยางตอนตีหนึ่งตีสองทุกวัน ช่วงเช้าก็เก็บน้ำยางมาทำแผ่น ถ้าน้ำยางมาก ๆ กว่าจะทำยางแผ่นดิบเสร็จเอาขึ้นราวผึ่งแดดเสร็จก็ตกบ่าย แล้วต้องนอนพักเอาแรงไว้กรีดยางตอนหัวรุ่งอีก ดังนั้นเวลาพักผ่อนจึงมีความจำเป็นต่อชาวสวนยางพาราทุกคน ทะนงจึงเลี่ยงไม่ประชุมเวลากลางวัน

การประชุมปรึกษาหารือเป็นไปแบบคนกันเอง เป็นพี่เป็นน้องกัน และมีเป้าหมายร่วมกัน ทุกคนเข้าใจกันเป็นอย่างดี ก่อนเข้ามาทำหน้าที่ได้พูดคุยกันเรียบร้อยแล้ว ถือเป็นสัญญาประชาคมร่วมกัน เดินไปด้วยกัน เป้าหมายคือต้องบริหารหมู่บ้านแนวใหม่ ไม่พึ่งพาปัจจัยภายนอกจนตัวเองเป็นนอกรีตตัวเองไม่ได้เหมือนที่เป็นกันอยู่ แบบที่เป็นผู้ใหญ่บ้านกินเงินเดือนและหาอยู่หากินไปวัน ๆ โดยไม่คิดทำอะไรให้หมู่บ้านเจริญก้าวหน้า ชาวบ้านดำเนินชีวิตไปตามยถากรรม ได้แต่อ้างว่ารัฐบาลไม่มีงบประมาณมาให้ ทะนงคิดว่าแม้จะเป็นข้ออ้างที่เป็นจริงจนเถียงไม่ได้ แต่ก็ฟังเหมือนว่าเราไม่ได้พยายามใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่ให้เต็มที่ ไม่ต่างจากพวกข้าราชการที่ทำงานไปวัน ๆ ซ้ำซามเย็นซามไม่รู้ร้อนรู้หนาวอะไรทั้งนั้น ชาวบ้านจะเดือดร้อนอย่างไรไม่ใส่ใจ

“คืนนี้อยากปรึกษาเรื่องนักเรียนที่ย้ายไปเรียนที่อื่น ทั้งที่โรงเรียนในหมู่บ้านของเราก็มี ผมเห็นแล้วรู้สึกไม่สบายใจ มันสะท้อนอะไรได้หลายอย่างเกี่ยวกับหมู่บ้านเรา ใครเห็นเป็นอย่างไรว่าง” ทะนงเปิดประเด็นเมื่อทุกคนพร้อมรับฟัง เขามองสบตากรรมการหมู่บ้าน ไบหน้ระบายยิ้มน้อย ๆ อยู่เสมอ ทำให้ไบหน้ยาว ๆ ของเขาดูดีขึ้น โดยธรรมชาติทะนงเป็นคนหวดเคราดก แต่เขาจะโกนแทบทุกวัน ไบหน้จึงดูสะอาดสะอ้านชวนมองตลอดเวลา

“นั่นมันเรื่องของชาวบ้าน เป็นสิทธิส่วนตัวของเขาที่จะให้ลูกหลานไปเรียน

ที่ไหนก็ได้ เราไม่ควรไปก้าวก่าย เดี่ยวจะมีปัญหาตามมา” คักดีชัยพูดตรงไปตรงมาตามนิสัย ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เป็นที่รู้จักกัน ทุกคนนั่งนิ่งเหมือนจะตั้งหลักคิด ทะนงยกมือกอดอก เขานั่งนิ่งอยู่หัวโต๊ะ หน้าขมขื่นเล็กน้อยอย่างเอาการเอางาน รอฟังความคิดเห็นของกรรมการหมู่บ้านคนต่อไปอย่างใจเย็น

“จะว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของชาวบ้านก็ได้ แต่ถ้าคิดให้ดี คิดให้ลึก มันก็เป็นเรื่องของหมู่บ้านด้วยนั่นแหละ” นิพนธ์หัวหน้ากลุ่มบ้านแสงเงินพูดขึ้น หลายคนพยักหน้าเห็นด้วย

“เป็นเรื่องของหมู่บ้านอย่างไรล่ะ” คักดีชัยถามแย้งทันที

“ชาวบ้านทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้าน ถ้าชาวบ้านเดือดร้อนมันก็เดือดร้อนถึงหมู่บ้าน ชาวบ้านกับหมู่บ้านเป็นหนึ่งเดียวกัน ความสัมพันธ์มันมีอยู่” พลเดชหัวหน้ากลุ่มบ้านแสงหวังตอบคำถามแทนนิพนธ์

“ก็ทำนองนั้นแหละ” นิพนธ์พูดไม่เต็มเสียงนัก คิ้วขมวดเข้าหากัน

“แต่ผมไม่เห็นว่าจะใครจะเดือดร้อนหรือโวยวายขึ้นมาเลย ทุกคนยังให้ลูกหลานไปเรียนตามปกติทุกวัน เป็นมานานเกือบสิบปีแล้ว เราไปทำงานด้านอื่นก่อนไม่ดีกว่าหรือ” คักดีชัยพูดแล้วพ่นลมออกทางจมูกอย่างเคยชิน

“ไหนๆ ก็ไหนๆ แล้ว ฉันขอพูดตรงๆ เลยนะผู้ใหญ่” ราชรีหัวหน้ากลุ่มบ้านแสงทิพย์พูดแบบนักเลง สองมือตึงชายเสื้อข้างหน้าเบาๆ

“พูดมาเลย ตรงๆ ฟังง่ายดี” ทะนงพยักหน้าอนุญาต ราชรีสะบัดผมเบาๆ แล้วพูดต่อ

“หลานฉันสองคนแม่ฉันก็พาไปขึ้นโรงเรียนเอกชนที่นาสารเหมือนกัน อันที่จริงแม่ฉันก็ไม่อยากพาลูกไปขึ้นโรงเรียนที่นาสารหรอก แต่ครูในโรงเรียนบ้านช่องผาของเราไม่ค่อยสอน การบ้านเด็กก็ไม่ค่อยตรวจ จบ ป.หกแล้วไปสอบเข้าเรียนต่อโรงเรียนดี ๆ ไม่ค่อยได้ จบแล้วความรู้ไม่ดี ทำไ้ได้ล่ะ พ่อแม่ทุกคนอยากให้ลูกเรียนโรงเรียนดี ๆ กันทั้งนั้น เขาไม่มีทางเลือก อีกอย่างโรงเรียนเอกชนมีรถตู้มารับนักเรียนถึงบ้าน พ่อแม่ไม่ต้องเสียเวลาไปส่งลูกที่โรงเรียนด้วย

จริงไหม” ราตรีหันไปถามรอบโต๊ะ

“มันก็จริงอย่างที่ที่ราตรีพูด ชาวบ้านยอมจ่ายแพงแลกกับคุณภาพทางการเรียนของลูกหลาน” สุภาณีหัวหน้ากลุ่มบ้านแสงดาวสนับสนุนความคิดเห็นของราตรี หลายคนพยักหน้าเห็นด้วย

“แสดงว่ามันมีปัญหาใช่ไหมล่ะ” ทะนงถามให้ทุกคนตระหนัก นี่คือนโยบายที่ถูกรื้อความเคยชินเคลือบคลุมเอาไว้จนเรามองไม่เห็นและปล่อยให้ผ่านไป ทั้งที่ปัญหาเหล่านั้นยังอยู่ของมันเหมือนเดิม คอยกัดกร่อนทุกคนอยู่วันแล้ววันเล่า

หลายคนพยักหน้ายอมรับว่ามีปัญหา

“ถึงจะรู้ว่ามีปัญหา แล้วเราจะจัดการได้อย่างไร เพราะปัญหามันอยู่ที่โรงเรียน อยู่ที่ผู้บริหารและครูภายในโรงเรียน ถ้าเราเข้าไปก้าวก่ายงานของครู มันจะไม่งาม เป็นการไม่ให้เกิดรติกัน ส่วนมากบ้านกับโรงเรียนมักจะอวยเอื้อเกื้อกันมาตลอด จะทำอะไรเราต้องคิดให้ดี” เดชาหัวหน้ากลุ่มบ้านแสงเทพพูดทำลายความเยียบชื้น เขากล่าวว่าหมู่บ้านจะขัดแย้งกับโรงเรียน ปัญหาจะเพิ่มขึ้นไปอีก

“ที่พี่เดชาพูดก็ไม่ผิด แต่ผมเห็นว่าการศึกษาของเยาวชนเป็นสิ่งสำคัญ เราจะนั่งอยู่บนความหายนะก็ไม่ถูกต้องเช่นกัน แน่่อนว่าที่ผ่านมาก็ไม่เคยมีผู้ใหญ่บ้านคนไหนคิดทำเรื่องนี้ มันออกจะล่อแหลมมากอยู่ แต่ผมจะพยายามแก้ปัญหานี้ให้ได้ เพราะการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญอันดับหนึ่งของคน โดยเฉพาะเยาวชนผู้เป็นลูกหลานของเรา ถ้าเด็กไม่มีคุณภาพแล้วหมู่บ้านของเราจะมีคุณภาพได้อย่างไร หากปล่อยให้ลูกหลานไปเรียนที่อื่นแล้วเขาจะภาคภูมิใจในหมู่บ้านของตัวเองได้อย่างไร เรียนจบไปแล้วเขาผูกพันกับโรงเรียนอื่น เขาจะไม่กลับมาพัฒนาหมู่บ้านและโรงเรียนในหมู่บ้านอีก กลายเป็นคนไร้ราก หากปล่อยให้เป็นอย่างนี้ไม่นานโรงเรียนในหมู่บ้านของเราจะต้องถูกยุบ แล้วหมู่บ้านของเราจะเหลือสิ่งใดไว้ให้น่าภาคภูมิใจได้เล่า หมู่บ้านที่ไม่มีโรงเรียนมัน

เสียบเหงาเกินไป แหบไม่มีคุณค่าใดๆ เหลืออยู่เลย เราในฐานะคณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องร่วมมือร่วมใจแก้ปัญหาให้ได้ ต้องดึงลูกหลานของเรากลับมาเรียนในโรงเรียนบ้านช่องผาของเราให้ได้ หรือใครเห็นเป็นอื่นบ้าง” ทะนงพูดเสียงขรึม หน้าแน่น ส่งสายตาดูทุกคน ระบายยิ้มบนใบหน้าน้อยๆ อย่างเคย

ทุกคนหันมองหน้ากัน การศึกษาระดับปริญญาโทของทะเลงทำให้ทุกคนน้อมใจรับฟัง เหตุผลที่ทะเลงยกขึ้นมาอภิปรายล้วนแต่มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ สิ่งที่ทะเลงคิดนั้นนอกกรอบจนทำให้ทุกคนตกใจและไม่แน่ใจว่าเป็นไปได้แค่ไหน จะคัดค้านก็ไม่รู้จะเอาเหตุผลใดมาอ้างอิง ทุกอย่างเป็นความจริงอย่างที่ทะเลงพูด

“ถ้าผู้ใหญ่ยืนยันเช่นนั้นพี่ก็ไม่ขัดข้อง” เทพชัยผู้อาวุโสสูงสุดพูดขึ้น เอามือขวาลูบเคราข้างแก้มเบาๆ เขาจ้องเข้าไปในดวงตาทะเลง เห็นพลังแรงกล้ามากมายอยู่ในนั้น ไม่ต่างจากไฟกองใหญ่

“ผมก็เอาด้วย” ชุมชาติพูดเป็นครั้งแรก ยกหัวแม่มือขวาป้ายปลายจมูก เฝ้มปากแน่น ตาคมวาว

ในที่สุดทุกคนก็เห็นด้วยกับทะเลง...